

УДК 37.017.4:37.015.311:17.023.32

Р.Л. Сойчук
м. Київ, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ

*«Україна знаходиться там — де б'ється гаряче серце простої української людини,
де вона власною працею примножує свій власний добробут,
а разом із цим — добробут народу, в обійми якого кинула її власна доля»
Віктор Андрущенко*

Постановка проблеми. Найбільші піднесення українського руху в усі історичні періоди пов'язані з прагненням саме пересічного українця до захисту та обстоювання національних інтересів, до свого національного самоствердження. Національне самоствердження у всіх його виявах є проявом і реалізацією національної ідеї як особистісної ідеї кожного українського громадянина, в якій гідність особистості, її вільне життя, свобода є пріоритетними цінностями всіх і кожного зокрема. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на українське суспільство створюють неоднозначні складні перешкоди для формування цілісної національної ідеї. Проте варто відзначити, що динаміка зрушень соціального, економічного, політичного та культурного буття відбудеться за умови, коли кожен громадянин України не буде обмежуватися лише власними інтересами, а займе активну позицію щодо національного самоствердження та обстоювання визначальних на цей час прав та інтересів єдиного українського народу. Українське суспільство потребує кардинальних політико-економічних трансформаційних перетворень з орієнтацією на європейські цінності та громадянське суспільство, що передбачає насамперед чітке самовизначення як соборної незалежної держави із власними національними інтересами, реалізація яких є необхідною умовою національного самоствердження України. Лімітрофне положення як проміжний стан народу гальмує процес становлення української державності. Постійна бінарна позиція між Заходом і Сходом, невизначеність та двозначність політики гальмує процес консолідації нації, формування і реалізації національної ідеї, що у свою чергу створює нестабільність, конфлікти у суспільстві та подальшу втрату незалежності у політиці та економіці.

Аналіз попередніх досліджень. Різні аспекти проблеми національного самоствердження з різною повнотою досліджувалися філософами, істориками, культурологами, соціологами, психологами, педагогами, зокрема простежуються в дослідженнях ідеологів українського націоналізму та провідників ідеї української державності (М. Грушевський, Д. Донцов, В. Липинський та ін.); у працях, присвячених феномену ментальності українців, становленню української національної ідеї (В. Антонович, О. Воропай, О. Картунов, І. Огієнко, Ю. Римаренко та ін.); у працях зарубіжних учених щодо становлення нації та націоналізму (Е. Сміт, М. Вебер та ін.). Теоретичні основи проблеми розкрито у дослідженнях природи етносу та нації (М. Бердяєв, Ю. Бромлей); у працях науковців із формування та становлення національної держави (В. Андрущенко, О. Нельга, Й. Сележан, О. Погорілий та ін.); у низці психолого-педагогічних досліджень українських учених сучасних педагогічних основ національного виховання підростаючого покоління (І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, П. Щербань та ін.).

Мета статті — розкрити сутність феномену національного самоствердження особистості; у контексті теми проаналізувати погляди науковців на поняття «нація», «національна ідея», «національні інтереси», «національна гордість» та висвітлити нагальність виховання національного самоствердження особистості у процесі становлення нації.

Виклад основного матеріалу. Нині український народ переживає процес свого становлення та якісно нового оформлення, як суб'єкт та об'єкт політичної української нації. Той

дефіцит національної гідності українського народу, який спостерігався за усі роки незалежності Української держави, про що неодноразово зазначали у своїх виступах політики та науковці, наразі зник. Свідченням цього є історичні трагічні події революції Гідності, революції антикримінальної, антиімперської, антирадянської, що прокотилася хвилею всією територією України, змінюючи національну самосвідомість пересічного українця. Процес ствердження українського світовідчуття, світосприймання і світобачення сприяє позитивній національній ідентичності особистості як українця, творенню консолідованої української політичної нації, адже саме це становить осердя повноцінного українського громадянського суспільства, до якого прагне кожний свідомий громадянин незалежної Української держави. Варто зазначити, що у світі є близько 1000 народностей, проте лише 170-180 з них утвердилися як нації, а з 200 держав, які існують тепер, 9 /10 за своїм складом є поліетнічними. На території України проживає понад 100 різних народностей, тож за своїм складом наша держава характеризується як поліетнічна. У багатьох країнах світу реальні межі проживання націй не збігаються з державними кордонами. Постає питання про «держави — нації», тобто поліетнічні держави домагаються статусу самостійної держави, організовуючись, прагнуть відновити цілісність (проте неоднорідність) націй. У терміні «держави-нації» простежується взаємозв'язок між обома складниками слова. Іноді головний акцент робиться на державі, а нація виступає як допоміжне слово чи уточнювання, що у свою чергу зменшує роль рушійних сил нації. За визначенням Вокера Конора, цілісна «держава-нація» тоді, коли поняття держава й нація повністю збігаються, де проживає тільки одна нація у певній державі та існує єдина держава для певної нації, а це, звісно, рідкість, оскільки близько 90 відсотків держав за своїм складом поліетнічні та половина з них зазнали суттєвого етнічного роз'єднання [7, с. 23].

Нація здебільшого виступає як поліетнічне утворення. Отож варто говорити про поліетнічну державу як таку, на території якої проживають кілька етносів, при збереженні етнічної рівноправності (Бельгія, Швейцарія) або ж переваги одного етносу над іншим (Росія, Велика Британія та ін.). На думку Макса Вебера, нації потребують зазвичай власних держав: «Нація — це спільність чуттів, які б адекватно проявлялися у власній державі; нація — це спільнота, яка зазвичай тяжіє до утворення своєї власної держави» [7, с. 31]. Більшість країн Європи становлять політичні нації, Україна також належить до них. Під поняттям політична нація розуміють усю сукупність населення різного етносу, що ідентифікується з поняттям громадянства певної країни. Безумовною передумовою появи політичної нації є здобуття суверенітету, тобто вищої влади в країні, саме її народом. Також вирізняють і такий термін, як етнічна нація, котра розглядається як сукупність населення з єдиним історичним походженням та культурною єдністю представників окремого етносу. Британські вчені визначають такі характерні риси нації: підпорядкування всіх її членів єдиному урядові; проживання на одній території; спільна мова, звичаї; спільне походження та історія; особливий національний характер; спільна релігія; спільні інтереси; спільні національні почуття або воля; толерантне ставлення до інших людей, які належать до однієї нації; відданість; почуття національної гордості за досягнення та смутку з приводу невдач національної політики [5, с. 132-133]. При цьому провідною особливістю політичної нації залишається те, що вона має власну державу або прагне реалізувати своє право на самовизначення та національне самоствердження. Досить часто науковці вважали націями ті людські спільноти, які вже вибудували власні держави. Наразі і погляди дещо змінилися, а саме до націй почали відносити народи, які ведуть боротьбу за створення власної держави. Так, Г. Сетон-Уотсон зазначає, що спільнота, яка на додаток до культурних зв'язків має також правову державну структуру, постає політичною нацією. Саме таке трактування нації як політичної спільноти громадян держави, незалежно від етнічного та соціального походження, культурно-мовних та інших особливостей, на сучасному етапі є найбільш розповсюдженим серед західних учених [4, с. 83].

Сучасний соціолог О. Погорілий стверджує, що «формування націй, постання національних держав і боротьба за національне самовизначення — це такі ж глибинні та універсальні тенденції новоєвропейської історії, як і формування індустріального суспільства,

урбанізація і науково-технічна революція» [9, с. 208].

Кожна нація повинна мати можливість до самовираження для того, щоб бути вільними. Щоб бути «собою», означає відшукати «автентичні» складники нашого буття та очистити вікові нашарування. Дати відповідь на запитання «Хто ми є?», тобто «Звідки ми прийшли?» у часі і просторі, адже характер націй зумовлюється походженням, означає прийти до «істинності», визначити власну «самобутність», виокремити власну унікальність. Таким чином, поняття автентичності й автономії збігаються: «істинна» спільнота — це теж самовизначена нація [7, с. 34]. Повернення до автентичних коренів історичних і культурних потребує нового відкриття й відродження унікальної культурної ідентичності нації через її формовияв — національну культуру. Звернення до автентичної історії та народної культури сприяє розвитку громадянського суспільства та політичної культури. Культурна нація, базуючись на культурі рідного народу, повинна стати політичною нацією з власною політичною культурою, що передбачає власні інституції, політичні ролі та символіку (прапори, гімни, свята, церемонії тощо) [7, с. 39]. Значення історії, роль минулого у формуванні нації відображено у висловлюваннях Ренана: «Нація, як і особа — результат довгих зусиль, жертв і самовідречень. Культ предків — найвідповідальніший з усіх; предки зробили нас такими, якими ми є тепер. Героїчне минуле, великі люди, слава (але справедлива) — ось головний капітал, на якому ґрунтується національна ідея. Мати спільну славу в минулому, спільні бажання в майбутньому, здійснити разом великі вчинки, бажати їх і в майбутньому — ось головні умови для того, щоб бути народом» [7, с. 41]. С. Кримський зазначає, що залишаючись собою, нація входить у світовий контекст, наближається до якоїсь «космічної вселюдності», стає суб'єктом світової історії як специфічний «автопортрет людства». Духовне відродження нації, утвердження й захист національної ідентичності народу є головною функцією держави. Без існування національної ідентичності неможлива сама держава, без ідентичності вона ілюзорно крихка, віртуальна та без майбутнього. З цього приводу влучно зауважив учений А. Тойнбі, що критерій розвитку слід шукати у процесі самовизначення, а оскільки самовизначення відбувається через самоствердження, то проаналізувати процес розвитку націй ми зможемо, дослідивши, як саме вони самоутверджуються з плином історичного часу. Перед українським народом постало ще одне із головних завдань: подолання складного шляху національного самовизначення.

Національне самовизначення є вільним виразом волі народу щодо власного національного та державного устрою, розвитку як культурної, так і соціальної, економічної та політичної сфер українського суспільства, а також раціональне розпорядження національними природними багатствами. Саме національне самовизначення є необхідною пріоритетною умовою життєутвердження нації, і воно безпосередньо пов'язане з національно-державним устроєм, правами людини та народу. Провідними принципами національного самовизначення є національна свобода, незалежність, соборність самостійної Української держави [1, с. 108]. Президент В. Вільсон щодо питання національного самовизначення досить влучно визначив його головний принцип, який полягає в тому, що кожен народ має право вибирати саме ту форму суверенності, яка для нього прийнятна.

Тепер можемо констатувати, що становлення демократичної, правової держави, розбудова громадянського суспільства, яке лише стверджується, відбувається на засадах плюралізму форм власності, де пересічні громадяни Української держави виступають суспільно значимою та організованою силою. Як зазначає відомий науковець В. Андрущенко, Україна перебуває в перехідному періоді шляху розвитку організованого суспільства, в якому відбувається реабілітація «гуманістичних цінностей повернення до першооснов людського буття і культурного поступу, це суспільство розумної взаємодії людей на основі їхньої творчої співпраці і внутрішньої, детермінованої обов'язком і совістю поваги до Закону, Порядку і Справедливості. Воно має утвердитись лише в результаті «самоорганізації» — становлення внутрішньої єдності необхідності і свободи як передумови цивілізованості і культури. «Організоване суспільство» є суспільством перехідним, транзитним; «самоорганізоване суспільство» — стабільним і перспективним. Україна має вийти (і поза всяким сумнівом вийде!) на шлях самоорганізації і

саморозвитку» [1, с. 8].

Феномен національного самоствердження, за своєю структурою досить складний. Так, в етнопсихологічному словнику В. Крисько національне самоствердження насамперед передбачає усвідомлений вибір особистістю соціальної позиції, засвоєння і реалізацію нею своєї ролі в системі етнічних міжгрупових і міжособистісних зв'язків і відносин. Також включає в себе пізнання людиною національних особливостей свого етносу, його культури, традицій, психології, історії, мови, пізнання свого «Я» та свідомий вибір своєї соціальної позиції в суспільстві, ідентифікації свого «Я» з національною спільнотою, групою, індивідуальне включення в систему суспільних і міжособистісних зв'язків і відносин. Національне самоствердження є показником соціальної зрілості особистості, усвідомлення нею суспільної значимості і відповідальності перед своєю нацією та сприяє процесові формування національної самосвідомості особистості, її професійному й соціальному становленню, прискорює процес адаптації її в суспільстві, у системі міжетнічних зв'язків та відносин. Національне самоствердження можна відносити як до окремої особистості, так і до етнічної групи. У цьому взаємозв'язку і особистість, і група характеризуються визначеною динамікою розвитку національного самопізнання, особливостями ментальності, своєрідним проявом рис національного характеру, системи цінностей, моральних норм, психологічних особливостей та стереотипів поведінки, властивих саме цій етнічній спільноті [3, с. 108].

Національне самоствердження особистості полягає у відстоюванні, реалізації та захисті національних інтересів, піднесенні національної честі й гідності, національної гордості за Батьківщину, приналежності до свого народу. Духовне буття і духовна творчість народу, вираз його уявлень про спосіб та напрям національного самоствердження, віднайдення власного гідного місця серед інших держав з усією національною самоцінністю та самобутністю відображається в національній ідеї. Саме національна ідея сприяє формуванню національної єдності на основі необхідності самоствердження, у процесі прийняття та реалізації цінностей, відображених у національній ідеї. Цільність національного характеру, прагнення до певного суспільного устрою, бачення ролі й місця народу на міжнародній арені віддзеркалюються в духовній спадщині народу і сучасних його сподіваннях на кращу долю та становлять зміст національної ідеї. Національне самоствердження змістовно складається із понять «нація» і «самоствердження», проте не означає їх суму, передбачає нове смислове значення із специфічною гносеологічною та світоглядною функціями. Поняття «самоствердження» — це прагнення особистості до досягнення та підтримування певного суспільного статусу, що здебільшого виступає як домінанта потреб. Саме це прагнення проявляється у реальних досягненнях, у відстоюванні власної значимості перед іншими, в утвердженні своєї позиції в соціумі. Національний аспект проблеми національного самоствердження охоплює усю сферу національного, де «розгортається реальна (матеріальна і духовна) або віртуальна діяльність людини й де між людьми виникають будь-які відносини. Національні відносини — якраз і усвідомлюються людьми як «національні інтереси» [1, с. 384]. У процесі утвердження політичної нації національні інтереси набувають загального значення, закріплюються ідеологічно. Сукупність національних інтересів, узгоджених між собою й структурованих у цілісну систему, утворюють «національну ідею».

Без ідеології як системи політичних, економічних, правових, філософських, моральних, етнічних поглядів — складової суспільної свідомості — не може обійтися жодне суспільство. І коли ми хочемо мати власну незалежну соборну державу, бути нацією, нам потрібно виробити і сповідувати національну ідеологію. Досить влучно висловив свою позицію щодо ідеології Ю. Солоденко, який зауважив: «Найвища мета політичної боротьби кожного народу — це побудова національної, самостійної, соборної держави на власній етнічній території, держави справді правової, демократичної, соціальної, з ринковою економікою. Бо тільки така держава й може захистити свій народ від пограбування та винищення «добрими сусідами», зберегти й забезпечити подальший розвиток його самобутнього укладу життя, національних традицій, культури, мови, добробуту, здоров'я, зберегти природу краю» [10, с. 128].

У науковій літературі суспільний інтерес (від лат. interest — важливо) трактується як відношення потреб до умов їх реалізації. Тоді національний інтерес є усвідомлення та відображення в діяльності активної верстви населення корінних потреб держави, що охоплює широке коло інтелектуальних, моральних та історичних цінностей. Формувати повноцінну міжнародну політику потрібно із урахуванням як культурно-історичних традицій народу, так і національних інтересів, реалізація яких виведе країну в ряд розвинених держав світу, а саме: територіальний інтерес передбачає, що держава-нація має свою територію, утрата території призводить до послаблення єдиної організовуючої енергії консолідації та перетворення нації у розчленовану спільноту в інших стійких національних утвореннях; політичний інтерес полягає в тому, що національний суверенітет та авторитет на міжнародній арені стверджується шляхом реформ політичної, військової сфер, оптимізації взаємодії гілок влади, становлення громадянського суспільства та активного включення держави у міжнародні зв'язки з метою зміцнення глобальної солідарності, тобто культури миру й співпраці між народами та боротьби з міжнародним тероризмом тощо; національний суверенітет передбачає повновладдя нації з усіма можливостями розпоряджатися власною долею, а саме: право народу обирати тип державності, форму правління, уряд, установлювати кордони, розпоряджатися власними ресурсами та здійснювати соціально-економічні й культурні зміни; вибір форм взаємодії з іншими народами, незалежність та свобода волевиявлення у цих стосунках. Економічний національний інтерес полягає в подоланні кризових явищ в економічній сфері, її піднесенні та конкурентоздатності на міжнародному рівні, забезпеченні гідного існування кожного громадянина України, поліпшення демографічної ситуації, інвестиційної політики; соціокультурний національний інтерес передбачає ефективну реалізацію етнополітики в регіонах країни, у розв'язанні чорнобильської проблеми та інших катастрофічних екологічних осередків на території держави, у реформуванні освітньо-культурної сфери, збереженні та відродженні культури, історико-культурної пам'яті, національних цінностей українського народу [1, с. 384-396]; психологічні національні інтереси полягають у подоланні комплексу меншовартості, «малоросійськості», який насаджувався впродовж трьох століть українському народові через жахи голодоморів і терору, він, на превеликий смуток, в'ївся у свідомість сучасного українця, викликає у нього суспільну байдужість до побудови демократичної держави, чинить негативний вплив на виховання юні. Меншовартість формується внаслідок національного нігілізму особистості, тобто неприйняття, байдужості або відцурання від національних цінностей, ідей, ідеалів, моральних норм, української культури, духовного коду нації — рідної мови. Під впливом негативного почуття вражається, принижується національна та особистісна гідність, що відображається в негативному ставленні особистості до себе та до свого народу. Етнічні інтереси нації передбачають захист та збереження прав усіх корінних народів та національних меншин згідно з Конституцією України та розвиток української нації, її історичної свідомості, традицій і культури в тісному взаємозв'язку зі збереженням їх етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності; мова народу — пріоритетний національний інтерес, оскільки після генетичного коду (генної пам'яті) найбільше значення для збереження інформації задля життя народу має мовний код (соціальна пам'ять). «Зникнення мови (лінгвоцид) є найважливішою передумовою етноциду — знищення етносу як культурно-історичної спільності, його асиміляції іншим народом. Лінгвоцид є завжди стратегічною метою всіх, без винятку, завойовників, тільки різною буває тактика та його форми. «Римський стиль» у мовній політиці полягає у змісті такого трактування: «Чия влада, того і мова» [6, с. 203]. У філософській системі Томаса Гоббса чільне місце відводиться вченню про мову. Він відзначав: «Без неї в людей не було б ані держави, ані суспільства, ані договору, ані миру, так само як їх немає в левів, ведмедів та вовків» [8, с. 110].

Правдивими й актуальними наразі є слова відомого філософа В. Анрущенка, який стверджує, що «на Говерлу піднімаються всі, хто національні інтереси України сприймає як свої власні; хто прагне добра і справедливості народу, який витримав випробування історією; хто своєю власною працею зміцнює незалежність і авторитет України у світі і хто, зрештою, не

шукає для себе і своїх дітей іншої Долі. «Піднятися на Говерлу» — встати з колін — має вся Україна. Викорінити власну меншовартість. Не гнутися перед «старшим братом» і авторитетними «західними експертами». Владно заявити про свої національні інтереси. Мобілізувати людей на конструктивну працю. Зміцнити стосунки з сусідами. І працювати, працювати, працювати» [1, с. 384]. М. Данилевський свого часу зазначав, що народ, який уражений національним нігілізмом, немовби говорить собі, що нічого не вартий, що потрібно вкласти силу і вдихнути дух ззовні... Такою потужною силою, здатною змінити національну самосвідомість, протилежною меншовартості, є почуття національної гордості — одне з моральних почуттів, що виступає регулятором морального самовдосконалення особистості як представника певної національної спільноти. Воно виникає внаслідок усвідомлення особистістю досягнень свого народу у світовому просторі. Національна гордість базується на минулому і сучасному героїчному житті українства, на розумінні актуальних проблем своєї батьківщини та спонукає націю мати волю до самотності й утілення національної ідеї. Почуттю національної гордості відводиться визначальна функція мотивації формувати у членів спільноти, народу почуття постійної цілеспрямованості до національного самоствердження, національного саморозвитку, щоби відбутися як гідний та рівноправний партнер, посісти чільне місце серед провідних країн світу.

Висновок. Таким чином, історичні процеси, які нині відбуваються у державі в умовах сучасності, засвідчують, що українство проходить свій шлях еволюції від «хохляцтва» до нації. Такий моральний стан життя особистості, народу, — національне самоствердження, засвідчує незрадливу відданість та любов до Батьківщини, спроможність радіти її успіхам, переживати її невдачі, прагнення змінити життя на краще, поєднувати свою долю з українським народом і ставати на захист та відстоювати національні інтереси Української держави. Саме памолодь, спрагла національного самоствердження, безмежно віддана українській національній ідеї, з почуттям честі, національної гідності й гордості за власну державу та її історію, здатна відстояти незалежність України та спроможна вивести її на шлях розквіту й прогресу.

Література:

1. Андрущенко В. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть. Досвід соціально-філософського аналізу / В. Андрущенко. — К. — 2006. — 505 с.
2. Мала енциклопедія етнодержавства / Ю. І. Римаренко та ін.(ред.); НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. - К.: Генеза, 1996. — 942 с.
3. Крысько В. Г. Этнопсихологический словарь / В. Г. Крысько - М.: МПСИ, 1999. - 343 с.
4. Картунов О. Західні теорії нації. Плюралізм думок, дефіцит понять / О. Картунов // Віче. — 1995. — № 6. — С. 80-93.
5. Римаренко Ю. Основи етнодержавознавства: підручник / за ред. Ю.І. Римаренка. — К.: Либідь, 1997. — С. 343.
6. Сележан Й. Ю. Основи національного виховання : українознавство: історичний, філософсько-релігійнознавчий аспекти : хрестоматія / Й. Ю. Сележан. — Чернівці : Книги — XXI, 2006. — 305 с.
7. Сміт Е. Д. Націоналізм: теорія, ідеологія, історія / Ентоні Д. Сміт. — К.: «К.І.С.», 2004. — 170с.
8. Сучасна зарубіжна філософія : течії і напрями : хрестоматія : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / упоряд. : В. В. Лях, В. С. Пазенок. - К. : Ваклер, 1996. — 421 с.
9. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття: навч. посібник / О. І. Погорілий. — К., 1996. — 208 с.
10. Щербань П. М. Пам'ятай ім'я своє : заповіді сімейної педагогіки : навч. посіб. / П. М. Щербань. — К. : Вища шк., 2006. — 191 с.

У статті актуалізовано проблему національного самоствердження особистості як необхідну умову становлення української політичної нації. Розглянуто феномен національного самоствердження особистості. Висвітлено вплив національної ідеї на процес консолідації українського народу, його самовизначення та формування національної самосвідомості особистості. Розкрито нагальність виховання у памолоді почуття національної гордості. Обґрунтовано необхідність відстоювання та захисту національних інтересів Української держави.

Ключові слова: національне самоствердження, національне самовизначення, особистість, народ, нація, національна ідея, національна гордість, національні інтереси.

В статье актуализировано проблему национального самоутверждения личности как главное условие становления украинской политической нации. Рассмотрено феномен национального самоутверждения личности. Освещено влияние национальной идеи на процесс консолидации народа, его самоопределение и формирование национального самосознания личности. Раскрыто потребность воспитания у молодежи чувства национальной гордости. Обосновано необходимость отстаивания и защиты национальных интересов Украинского государства.

Ключевые слова: национальное самоутверждение, национальное самоопределение, личность, народ, нация, национальная идея, национальная гордость, национальные интересы.

In the article the problem of individual's national assertiveness as a necessary condition of formation of Ukrainian political nation is actualized. The phenomenon of individual's national assertiveness is examined. The influence of national idea on the process of Ukrainian people consolidation, it's self-determination and formation of individual's national self-awareness is covered. The urgency of training of national pride among young people is revealed. The necessity to defend and protect the national interests of the Ukrainian state is substantiated.

Key words: national assertiveness, national self-determination, individual, people, nation, national idea, national pride, national interests.

УДК 378.048.2

**І.В. Соколова, С.В. Грузнова
м. Чернігів, Україна**

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність проблеми дослідження. Сучасні вимоги до якості професійної підготовки вчителя хімії спрямовують навчальний процес у вищому навчальному педагогічному закладі на реалізацію змісту вищої освіти на підставі кваліфікаційних характеристик, що дає можливість підготувати висококваліфікованого фахівця.

Завданням сучасної освіти у вищих навчальних закладах є можливість навчити студентів самостійно здобувати знання з різних джерел інформації та вміти їх застосовувати. Науковий матеріал, який студент одержує на лекційних чи практичних заняттях, складає тільки невелику частку того обсягу, що знадобиться йому у його подальшій професійній діяльності. Наразі зміст навчання і залишається важливим, але основним завданням для студентів є навчитись ефективно здобувати знання і критично мислити, щоб вирішувати складні професійні завдання, бути компетентним тощо [12].

Професійна освіта включає в себе оволодіння галузевими знаннями та навичками з конкретної професії та спеціальності. Фахова підготовка майбутнього вчителя хімії полягає у якісному формуванні загальнохімічних умінь та навичок у студентів, які зазначені в кваліфікаційній характеристиці, а також у створенні умов формування загальнопрофесійних компетенцій на основі концепцій перетворення навчальної діяльності студента у модельну професійну діяльність. Аналіз наукових досліджень показує, що такого переходу можна досягти за умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації навчальної діяльності майбутніх фахівців.

Актуальність використання інформаційних технологій у навчанні хімії обумовлено тим, що в них закладені невичерпні можливості для навчання студентів на якісно новому рівні. Вони надають широкі можливості для професійного розвитку майбутнього педагога і реалізації його здібностей. Комп'ютерні технології істотно підсилюють мотивацію вивчення хімії, підвищують рівень індивідуалізації навчання, інтенсифікують процес навчання [8, с. 14].

Мета дослідження — підвищення ефективності навчання при використанні інформаційних технологій, які підсилюють мотивацію до навчання, а це дозволяє підвищити рівень індивідуалізації за рахунок загального інтересу студентів використовувати комп'ютер і його можливості та інтенсифікувати процес навчання.